



[home](#)>[Opinie & blog](#)

## **Kritische Merkel breekt in Moskou geen economisch porselein**

18 / 11 / 2012

Een half dagje Moskou en dan terug naar Berlijn: het bezoek van de Duitse kanselier Angela Merkel aan het Rijk van Russisch president Vladimir Poetin afgelopen vrijdag was kort maar intensief. Niet alleen omdat de Duitse delegatie van ministers en ondernemers een drukke agenda moest afwerken in het kader van de '14de Duits-Russische Regeringsconsultatie', maar vooral ook omdat Merkel onverbloemde taal sprak aan het adres van gastgever Poetin.

### **Klimaat**

Het klimaat in Rusland is zeker niet opgewarmd sinds Poetin op 7 mei 2012 voor de derde maal als president werd ingezworen. Vanaf toen begon het wetten te regenen die het de oppositie nog moeilijker maken om te demonstreren of zelfs maar van haar recht op vrije meningsuiting gebruik te maken. De overheid kan nu ook niet-gouvernementele organisaties als 'buitenlandse agenten' brandmerken als ze financiële hulp uit het buitenland aannemen. Er is niet veel nodig om volgens de 'Wet op het Hoogverraad' als 'spion' aangeklaagd en veroordeeld te worden.

De hardere lijn in de binnenlandse politiek valt samen met een toenemende afscherming tegenover een als vijandig ervaren buitenland. De meeste aandacht trok wereldwijd wel het proces tegen de punkrock band Pussy Riot waarvan de zangeressen tot twee jaar gevangenisstraf werden veroordeeld omdat ze met een protestactie een religieuze dienst hadden verstoord.

### **Ongenoegen**

In politieke kringen in de Bondsrepubliek Duitsland, - van alle EU-staten de belangrijkste partner van Rusland - , groeide het ongenoegen over het verstikkende klimaat in Rusland

alsmaar aan. Andreas Schockenhoff, vice-voorzitter van de christendemocratische fractie in het Duitse parlement en 'Russland-Beauftragter' van de Bondsregering, gaf de aanzet tot een resolutie waarin de Bondsdag op vrijdag 9 november de kritieke toestand van de democratie en de mensenrechten in Rusland belichtte en de kanselier verzocht bij haar bezoek aan Moskou de 'bezorgdheid over de binnenlandpolitieke ontwikkelingen in Rusland' te berde te brengen.

De resolutie werd aangenomen met de stemmen van de regeringspartijen (de christendemocratische CDU en CSU en de liberale FDP) en de groene oppositiepartij. De sociaaldemocratische SPD en de links-radicalen 'Linke' onthielden zich. Beide oppositiepartijen kunnen bogen op een eerder pro-Russische traditie. Oud-kanselier Gerhard Schröder (SPD) prees zijn goede vriend Poetin in de aanloop van de Russische presidentsverkiezingen in maart 2012 als een 'loepzuivere democraat' aan. 'Die Linke' is de opvolgster van de SED, de 'leidende partij' van de DDR, de opgedoekte Oost-Duitse communistische staat die 'verbroederd' was met de Sovjet-Unie.

De Russische machthebbers waren zoals te verwachten ontstemd over de resolutie. De woordvoeder van Poetin deed ze af als weergalm van 'anti-Russische retoriek', Grinin, de Russische ambassadeur in Berlijn, vond de kritiek 'niet-constructief', en het Russische Ministerie van Buitenlandse Zaken uitte 'twijfels aan het mandaat' van Schockenhoff om in naam van de Bondsregering 'allerlei verklaringen over de Duits-Russische betrekkingen' af te leggen. 'Shocking Schockenhoff' (zoals The Economist hem noemde) zag zijn stelling dat 'het Kremlin niet gelijk staat aan Rusland' beklonken door de positieve weerklank die de resolutie vond in de civil society van Rusland, bijvoorbeeld bij Ljudmila Alexejeva, een boegbeeld van de Russische mensenrechtenbeweging.

## **Kritiek**

Met die resolutie in haar koffer ging Angela Merkel in Moskou een moeilijke evenwichtsoefening tegemoet. De Bondsdag verwachtte van haar dat ze kritisch uit de hoek zou komen tegenover het bewind van Poetin, de Duitse ondernemerswereld dat ze een duwtje in de rug zou geven bij het afsluiten van lucratieve contracten. Merkel heeft geen van beide ontgoocheld. Ze uitte kritiek op die nieuwe Russische repressieve wetten, maar deed dat zo beheerst en onderlegd dat het Kremlin de poorten niet zomaar zou kunnen vergrendelen voor de Duitse partner.

Onder het motto 'Kritiek hoeft niet destructief te zijn' liet Merkel verstaan dat een regering met kritiek, met oppositie, moet kunnen omgaan. De actie van Pussy Riot zou in Duitsland voorwerp van discussie uitmaken, zei ze, maar niet tot vrijheidsberoving van de actievoerders leiden. Poetin vuurde terug met de leugen als zou een van de zangeressen zich vroeger aan antisemitisme schuldig gemaakt hebben, - sluw van hem, want zeker voor Duitsland een gevoelig punt -, terwijl het toen in waarheid om een performance ging tegen racisme en onverdraagzaamheid. Toen een Russische deelnemer van de conferentie haar vroeg of de Duitse kritiek de economische betrekkingen met Rusland niet zou kunnen verstoren, ontkende Merkel dat ten stelligste en draaide ze de spies zelfs om: 'Onze vriendschap wordt er niet beter op wanneer we alles onder de mat zouden vegen.'

## **Toon**

Poetin beseft dat hij Duitsland nodig heeft voor de modernisering van Rusland, al heeft die voor hem alleen maar een technische connotatie, geen politieke. Onder Merkel echter begrijpt Duitsland dat de oude politiek van de 'Modernisierungspartnerschaft', - als zou economische modernisering door steun en samenwerking ook politieke hervormingen inluiden -, mislukt is. De voorgangers van Merkel gingen te zacht om met het Kremlin, bang als ze waren om de Russische leiders voor het hoofd te stoten. Merkel zoekt een andere toon. Is het misschien haar verleden als domineesdochter in de DDR die haar kritisch laat zijn tegenover het Rusland van Poetin dat haar herinnert aan de vroegere sovjetvoogd?

Dat de Duitse bondspresident Joachim Gauck - als iemand met een verwante achtergrond - in juni niet de opening van het 'Duitslandjaar' in Moskou bijwoonde, zou dat vermoeden misschien wel eens kunnen bevestigen. De voormalige dominee die in de DDR nog betrokken was bij de burgerrechtenbeweging, zou het volgens welingelichte bronnen niet zo begrepen hebben op de gewezen KGB-officier Poetin. In haar zoektocht naar een ander toongeluid slaagt Merkel er wel in kritisch te zijn en toch geen economisch porselein te breken. In Moskou werden weer heel wat verdragen en contracten ondertekend. Zo zal Siemens bijvoorbeeld in de nabije toekomst 695 elektrische locomotieven ter waarde van 2,5 miljard € leveren aan Rusland.

### **Geweten**

Beide landen hebben elkaar nodig. Duitsland het gas en de olie van Rusland, Rusland de Duitse industrie en knowhow om zich te kunnen moderniseren. Wanneer ze kritiek te slikken krijgen, gaan de machthebbers in het Kremlin in de tegenaanval door de moeizame besluitvorming in de Europese Unie (EU) en de crisis in de eurozone aan de kaak te stellen.

Geloofwaardig klinkt hun kritiek niet in het licht van de gebreken die de Russische staat en maatschappij teisteren. De heersende machten in het Kremlin beseffen dat ze Europa en vooral Duitsland als machtigste EU-staat nodig hebben, ook al omdat ze meer tot Europa behoren dan ze willen toegeven en omdat Berlijn hen nog altijd meer te bieden heeft dan Beijing. Merkel mag, ja, moet het kritische geweten van Duitsland, van de EU, vertolken, - 'sie hat es souverän und großartig gemacht' (Schockendorff in 'Die Welt', 16.11.2012) -, en ze slaagt daar ook in omdat ze kan terugvallen op de economische reus die Duitsland is. Vervreemding tussen beide staten valt echter niet uit te sluiten. Kritiek laat altijd sporen na.

### **Dirk Rochtus**

(De auteur doceert internationale politiek en Duitse geschiedenis aan KU Leuven/Thomas More)